

**EĞİTİM REFORMU GİRİŞİMİ'NİN
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
TASLAK ÖĞRETİM PROGRAMLARI
İNCELEME VE DEĞERLENDİRMESİ**

10 Şubat 2017

SUNUŞ

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 13 Ocak 2017 tarihinde 172 sınıf düzeyi için 51 dersin yeni taslak öğretim programlarını mufredat.meb.gov.tr sitesine yükleyerek kamuoyuyla paylaştı. Milli Eğitim Bakanı Dr. İsmet Yılmaz paydaşların görüş ve önerilerini 10 Şubat Cuma gününe kadar MEB'e gönderebileceklerini ve programların bu görüşler doğrultusunda yeniden gözden geçirilerek son halini alacağını belirtti.

2003 yılından bu yana herkes için kaliteli eğitim vizyonu ile çalışan Eğitim Reformu Girişimi (ERG), öğretim programlarının nitelikli bir eğitim için kilit öneme sahip olduğunun farkındadır. ERG, taslak programların hazırlanması ve değerlendirilmesi sürecinin veriye dayalı, saydam ve paydaşların katılımıyla gerçekleşmesine önem vermektedir. Bu bağlamda, taslak öğretim programlarının bütüncül bir bakış açısıyla ve yürürlükteki öğretim programlarıyla karşılaştırarak değerlendirilmesi için bir çalışma başlatmıştır. Bu sürece dair bilgiler aşağıda paylaşılmıştır.

Derslere Dair Değerlendirmeler

Taslak programların öncelikle dersler temelinde değerlendirilmesi için TED Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Murat Günel ile işbirliğinde bir çerçeve belirlendi ve gönüllü öğretmen, akademisyen ve uzman kurumlardan destek alındı. Derslere dair değerlendirme çerçevesinin ana hatları aşağıdadır. Ortak çalışma kapsamında, aşağıda adları paylaşılan 15 öğretmen, akademisyen ve uzman kurum alanlarına dair öğretim programları hakkında görüş belirtmiştir.

Öğretim Programları Komisyonu

ERG, programların bütüncül olarak değerlendirmesinin önemli olduğunun ve bunun farklı disiplinlerin bakış açısıyla gerçekleşmesinin bilinciyle saygın akademisyenlerimizi ortak bir çalışmaya davet etmiştir. Öğretim Programları Komisyonu'na katılan ve belgeye onay veren akademisyenler aşağıdaki gibidir:

- Prof. Dr. Aksu Bora
Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekan Vekili
- Prof. Dr. Behlül Üsdiken
Sabancı Üniversitesi Yönetim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi
- Prof. Dr. İpek Gürkaynak
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi, Gürkaynak Yurttaşlık Enstitüsü
- Prof. Dr. Mehmet Ali Alpar
Sabancı Üniversitesi Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi, Bilim Akademisi Başkanı
- Prof. Dr. Sevda Bekman
Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi
- Prof. Dr. Üstün Ergüder
Boğaziçi Üniversitesi eski Rektörü, ERG Yönetim Kurulu Başkanı
- Prof. Dr. Zafer Toprak
Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ERG ekibi tarafından, ders değerlendirmeleri kullanılarak yazılan taslak bir belge Öğretim Programları Komisyonu üyelerine gönderildi ve 7 Şubat 2017 tarihinde İstanbul'da yapılan bir toplantıda beraber tartışıldı. Taslak belge komisyon üyelerinin görüşleri doğrultusunda değiştirildi ve onay amacıyla tekrar üyelere gönderildi. Öğretim Programları Komisyonu üyelerinin son görüşlerini vermesiyle belge son halini aldı. Belgede, öğretim programları aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilmiştir:

- Görüş Verme Süreci
- Temel Felsefe
- Pedagojik Yaklaşım ve Öğrenim Süreci
- İçeriğe İlişkin Değerlendirmeler
- Öğrenme Çıktıları ve Kazanımlar
- Pilot Çalışma ve Öğretmen Eğitimi

Teşekkürler

Öğretim Programları Komisyonu'na katılarak değerli görüşlerini paylaşan ve belgenin içeriğine onay veren akademisyenlere, değerlendirme sürecinde beraber çalıştığımız Prof. Dr. Murat Günel'e ve katkıda bulunan öğretmenlere, akademisyenlere ve uzman kurumlara teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Eğitim Reformu Girişimi, Şubat 2017

DERS PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİNE DAİR BİLGİ

Ders Programlarına Dair Değerlendirme Yapan Öğretmen, Akademisyen ve Uzman Kurumlar:

Çiğdem Akkanat	Necmettin Bozdağ
Didem Aksoy	Nihan Tokgöz
Dilek Yıldırım	Rabia Cerf
Füsun Koşumcu	Zelihan Çakır
Vakıf K12	Prof. Dr. Betül Çotuksöken

Ders Programlarının Değerlendirme Çerçevesi:

Bölüm I-Karşılaştırma: Önerilen Programın önceki program ile karşılaştırılması

1. Temele alınan yaklaşım: Önceki program ya da programların temel aldığı felsefi ve psikolojik yaklaşımlarla karşılaştırılması.
2. İçerik: Konular/Üniteler/Öğrenme alanları/Alt öğrenme alanlarının konu ve kapsam olarak önceki program ya da programlar ile karşılaştırılması
3. Öğrenme Çıktıları (Amaçlar, Hedefler, Davranışlar/Kazanımlar): Programın amacı, kazanımların alanları (bilimsel süreç, eleştirel düşünme, fen teknoloji, toplum ve çevre, kazanım sayılarının karşılaştırılması)
4. Öğrenim ve Öğretim Süreci: Öğrenci ve öğretmen rollerindeki değişikliklerin karşılaştırılması. Planlama-öğretim-değerlendirme döngülerinin karşılaştırılması
5. Görünür temel ayrımlar:
 - a. Önceki programda olan ama yeni programda görünmeyen en temel unsurlar
 - b. Önceki programda olmayan ama yeni programda görünen temel unsurlar

Bölüm II-İçerik Değerlendirmesi (Önerilen programın değerlendirilmesi)

1. İçerik: Konular/Üniteler/Öğrenme alanları/Alt öğrenme alanlarının programda temel alınan yaklaşıma, yaşa, hazır bulunuşluk, sosyoekonomik, kültürel yapıya uygunluğu
2. Öğrenim ve öğretim süreci: Öğrencinin rolü ve katılım durumu. Öğrenim sürecinin esnekliği, sürekliliği ve bireysel farklılıklara uygunluğu. Öğretmenin rolü.
3. Öğrenme Çıktıları (Amaçlar, Hedefler, Davranışlar/Kazanımlar): Programın amacı, kazanımların alanları (bilimsel süreç, eleştirel düşünme, fen teknoloji, toplum ve çevre, kazanım sayılarının programda temel alınan yaklaşıma, uluslararası müfredatlar ve standartlara, güncel gereklilik ve trendlere, toplumun ve öğrencilerin bireysel, zihinsel, duygusal, kişilik gelişimlerine olan uygunluğu)
4. Bağlantı: Önerilen programın üst ve alt sınıf programları arasındaki bağlantı düzeyi, sürekliliği ve kararlılığı.

5. Ölçme ve Değerlendirme: Ölçme değerlendirme tekniklerinin programda temel alınan yaklaşıma, belirlenen kazanımlara, sunulan içerik ve öğrenim sürecine, uluslararası müfredatlar ve standartlara, toplumun ve öğrencilerin bireysel, zihinsel, duygusal, kişilik gelişimlerine olan uygunluğu ve yeterliliği. Öğretmen öz-değerlendirmesine uygunluğu.
6. Diğer: Önerilen programın ifadelerindeki açıklık anlaşılabilirlik, uygulayıcılara göre açıklık (ilişkilendirme ve ifade edişlerin açıklığı) ve esnekliği, öğeleri arasındaki tutarlılık, uygulanabilirliği ve gerçekçiliği, öğretmene sunulan örnek ve kaynaklar vb. konular
7. Güçlü ve zayıf yönleri: Önerilen programda gözlemlediğiniz en güçlü 5 yönü ve en zayıf/eksik 5 yönü öncelik sırasıyla belirtiniz

Bölüm III-Öneri: Önerilen programın iyileştirilmesi/geliştirilmesi için yukarıdaki değerlendirmeleriniz ışığında somut önerilerde bulununuz.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TASLAK ÖĞRETİM PROGRAMLARI İNCELEME VE DEĞERLENDİRMESİ

GÖRÜŞ VERME SÜRECİ

Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı'nda yer alan üç ana stratejik hedeften biri, yönetim organizasyonunun “etkin bir izleme ve değerlendirme sistemiyle desteklenen, bürokrasinin azaltıldığı, çoğulcu, katılımcı, şeffaf, hesap verebilir” bir yapıya kavuşturulmasıdır. Taslak öğretim programlarının yenilenmesi sürecinde bakanlık tarafından yapılan açıklamalarda da, stratejiyle uyumlu biçimde, paydaşların katkısının alınmasına vurgu yapılması önem arz etmektedir. Bununla birlikte, taslak öğretim programlarına görüş verme süreci değerlendirildiğinde ERG aşağıdaki hususların göz ardı edilmemesi gerektiğine inanmaktadır.

- Askıya çıkan öğretim programlarının hazırlık süreci saydam olmalıdır. Taslak programları hazırlayan kişi ve kurumlar kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Alanlarında ulusal ve uluslararası planda kendilerini kanıtlamış bilim insanları sürece dahil edilmeli, en azından kendilerinden görüş alınmalıdır.
- Programlardaki güncellemelerin gerek alanyazına gerekse bir önceki programların uygulanması sürecine dair izleme ve değerlendirme çalışmaları veya sınıf içi deneyimlerine dayanan gerekçeleri paylaşılmalıdır. Nitekim 2009 ilköğretim Hayat Bilgisi ve ortaokul (2009'da ilköğretim 6-8. sınıflar) Matematik öğretim programlarında olduğu gibi, daha önceki programların çoğunda alanyazına atıf yapıldığı görülmektedir.
- Ayrıca, yürürlükteki programlara ilişkin “etkin bir izleme ve değerlendirme” yapılıp yapılmadığının, yapıldıysa sonuçlarının ve dolayısıyla değişiklik gerekçelerinin paylaşılması hem Stratejik Plan'a uygunluk hem de araştırma temelli eğitim tartışmaları açısından anlamlı olacaktır.
- Gerekçelerin olmaması bir eksikliklerdir.
- Bağımsız inceleme komisyonları oluşturmak ve görüş oluşturacak kapsayıcı raporlar hazırlamak için tanınan sürenin yetersiz olması derinlemesine değerlendirme yapmayı güçleştirmiştir.
- MEB'e ulaşan görüşlerin internet sayfası üzerinden kamuoyuyla paylaşılması ve görüşler temelinde programlarda ne gibi değişiklikler yapıldığının anlatılması, sürecin katılımcılığını, saydamlığını ve hesapverebilirliğini destekleyecektir.
- Programların son halini alması ertesi ders materyallerinin hazırlanması ve öğretmenlere destek verilmesi ayrı bir önem arz etmektedir; MEB'in bu süreçlere ilişkin hazırlıklarını da çoğulcu, saydam ve katılımcı bir biçimde planlaması ve paylaşması beklenir.

TEMEL FELSEFE

Askiya çıkarılan taslak öğretim programlarının ortak temel felsefesinde öğrenciyi merkeze alan, onu kendi bilgi ediniminden sorumlu, bilgiyi ezberlemek yerine kullanarak üretebilen, yenilikçi, sorun çözebilen, işbirliğine açık ve kendini ifade edebilen birey olarak yetiştirmeyi hedefleyen bir yaklaşım dile getirilmiştir. Bu temel felsefe, hem Türkiye'nin gelişimine katkıda bulunacak bireylerin yetişmesi hem de bir arada yaşamayı öğretecek çoğulcu ve demokratik bir toplumsal zeminin yaratılması amaçlarıyla uyumludur. Bu felsefenin başarıyla uygulanması nitelikli ve bütüncül bir çalışma ile mümkündür. Temel felsefe ve değerlerin sınıf kazanımlarına yansımaları, öğretmenin sınıf içinde kullanacağı yöntem ve uygulamaları bilmesi, gereken eğitim materyallerine ve ortamına sahip olması ve uygulama sürecinde MEB ve paydaşları tarafından desteklenmesi üzerinde durulması gereken konulardır.

Yapılan değerlendirmeler, temel felsefenin tamamının öğretim programlarında sınıf ve ünite kazanımlarına yansımadağını göstermiştir. Giriş bölümlerinde içerik, beceri ve değerlerin dayandırıldığı bütüncül yaklaşım, sınıf ve ünite kazanımlarında yerini eklektik bir yapıya bırakmakta ve kazanımlar belirtilen ders içerikleriyle ilişkilendirilmemektedir. Örneğin ilköğretim Hayat Bilgisi dersinde çocukların "kendisine sunulan bilgiyi olduğu gibi kabul etmeyip kendi yorumlarıyla çıkarımlar" yapabilmesi hedeflenmiştir. Ancak programın amaçlarında "aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur" ifadesi çocuğun bu değerleri olduğu gibi kabul etmesini önermektedir. Aynı dersin kazanımlarında da çocuğun sorgulaması, düşünmesi, kendi sonucuna varması yerine belirli değer ve kavramları "kavraması", "anlaması" ve "sahiplenmesi" üzerinde durulmaktadır. Bu gibi çelişkili ifadeler çocuğu yine pasif bir şekilde bilgileri olduğu gibi alan bir özne yerine koymaktadır. Bu durum programın temel felsefesine ters düşmektedir. Kazanımlardaki eklektik yapıya başka bir örnek ise fen derslerinden matematik kullanımının göz ardı edilmesidir. Örneğin Fizik gibi matematikle birebir ilişkili bir derste matematiğin kullanılmaması, programı, temel felsefede dile getirilen bütüncül ve disiplinlerarası yapıdan çıkararak eklektik bir yapıya sokmaktadır.

Sadeleştirme:

Taslak öğretim programlarının içeriğine bakıldığında hedeflendiği gibi genel bir sadeleştirme görülmektedir ve bu olumlu bir yeniliktir. Programlarda daha çok kazanımlara odaklanılmış, bununla birlikte kazanım sayılarında yürürlükteki öğretim programlarına göre azalma görülmüştür. Konuların ve ünitelerin içerikleri ise ayrıntılı değildir. Bu durum öğretmenlere esneklik ve derslerini kendi girişimleri doğrultusunda biçimlendirme alanı sağlayabilir ve bu açıdan bir fırsat sunmaktadır. Söz konusu fırsat yetkin öğretmenler ve etkileşimli etkinlikler yoluyla gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla, MEB ve paydaşlarının okullara sunacağı kaynaklar ve destekler önemli başarı etkeni olacaktır. Aksi takdirde, gerçekleşen sadeleşmenin öğrenim sürecini olumsuz etkileme riski doğmaktadır.

Değerler Eğitimi:

65. Hükümet Programı'nda yer alan "toplumsal değerlerimizin daha fazla özümsemesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için değerler eğitiminin eğitim ve öğretim sisteminin bütününde yer alması sağlanacaktır" ifadesi doğrultusunda değerler eğitiminin taslak öğretim programlarının tümüne yansıtıldığı görülmektedir. Bir önceki öğretim programlarında ağırlıklı derslerde kazandırılmak istenen becerilere vurgu yapılırken, yeni öğretim programlarında değerler eğitimi merkezdedir. Bu bağlamda öğretim programları taslaklarında "milli, manevi, ahlaki ve evrensel değerlerin" öğrencilere kazandırılmaya çalışılması hedeflenmiştir. Buradaki kategoriler altında ayrıştırılmadan, hemen hemen her öğretim programında yer alan değerler şunlardır: aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğal çevreye duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, saygı, sorumluluk, özgüven, vatanseverlik ve yardımseverlik.

Değerler eğitimi hassas bir konudur. Öğretim programlarında yer alış ve eğitimde kullanılış tarzı çocuk ve gençlerin gelişimi açısından önemlidir. Öğrenim sürecinde soran ve sorgulayan, karşılaştığı konu ve durumları analitik olarak değerlendirebilen bireylerin yetişmesi için "normatif yaklaşımların" "analitik yaklaşımları" engellememesi gerekir. Değerler eğitimi ve bilgi-kanıt edinme arasında dengeli bir ilişkinin yapılandırılması yalnız Fen Bilimleri dersleri için değil tüm programlar için önemlidir. Öğretim programları bu tür durumlara yol açmayacak değerleri temel almalıdır. Örneğin, tekilcilik yerine çoğulculuğu merkeze alarak ülkeye çağdaş bir görünüm kazandırmaya odaklanan vatanseverliğin olması kıymetlidir. Aynı zamanda programa giren değerlerin nasıl tanımlandığı ve bu tanımlar çerçevesi içinde ne gibi uygulamalarla ilişkilendirilecekleri de önem arz etmektedir. Örneğin, bilimsellik öğretimi uygulamada olumsuz çağrışımlı pozitivizm etiketiyle ilişkilendirilmemelidir.

Değerler eğitimi çerçevesinde ele alınan açıklayıcı bilgilerin paylaşılması hem kamuoyunu bilgilendirmek ve katılımcı bir tartışma süreci başlatmak hem de öğretmenlerin ortak bir yoruma erişebilmeleri için yararlı olacaktır. Yukarıda adı geçen belirli değerler, örneğin estetik, geniş bir çerçevede yorumlanabilir ve anlaşılabilir. Dolayısıyla, değerlerin tanımlanması, çocuğun ya da gencin gelişimine uygun şekilde programlarda yer alması ve uygulamada ortak bir standart oluşturulması ileriye dönük önemli adımlar olarak önerilmektedir.

Aktif Yurttaşlık:

Öğretim programlarının ve değerler eğitiminin çocuk ve gençlerin eleştirel düşünebilen aktif yurttaşlar olarak yetişmesine katkı yapması çok önemlidir. 2004'te başlayan ve sonrasında devam eden öğretim programları değişikliklerinin güçlü yanlarından biri eğitimde eleştirel düşünmeye verdiği önemdir. Ancak, yeni taslak programların ders ve ünite kazanımlarına bakıldığında aktif yurttaşlık vurgusunun azaldığı görülmektedir. Programların gözden geçirildiği süreçte, aktif yurttaşlığın olmazsa olmazları arasındaki siyasal, hukuksal ve kitlesele iletişim okuryazarlığı, katılım ve karar verme, hak ve özgürlüklere dair güçlü bir temel ve eleştirel düşünme becerilerine dair kazanımlara ağırlık verilmesi gerekir.

Atatürk ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi:

"Ben size manevi miras olarak hiçbir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevi mirasım bilim ve akıldır. Zaman süratle ilerliyor, milletlerin, cemiyetlerin, fertlerin saadet ve bedbahtlık telâkkileri bile değişiyor. Böyle bir dünyada, asla değişmeyecek hükümler getirdiğini iddia etmek, aklın ve ilmin gelişimini inkâr etmek olur." Atatürk, 1933

Atatürk ve cumhuriyet tarihi, dogmalar, donmuş ve kalıplaşmış kurallarla değil, Atatürk'ün ifade ettiği şekilde bilim ve akıl temel alınarak ve tarihsel bir eksenle öğretilmelidir. 12 Eylül darbesi sonrası programlara giren öğretimin bu yönde değişmesine ihtiyaç vardır. Ancak, bu değişimin altını doldurarak yeni adımların atılması önemlidir. Atatürk'ün çağdaş kimliğini vurgulayan, ulus inşa sürecindeki öncü kimliğini ortaya çıkaran bir anlayış benimsenmelidir.

Cumhuriyet tarihi öğretiminde yakın tarihe değinilmesi olumlu bir gelişmedir ancak taslak program içeriğinin geliştirilmesinde yarar vardır. 1950-2016 dönemine ayrılan 13 ünite yetersizdir. Öğretim programlarında konu dağılımları tarihsel dönemlere göre dengesiz durmakta, çağdaş Türkiye'nin oluşum süreci on birinci sınıftan itibaren gündeme gelmelidir.

PEDAGOJİK YAKLAŞIM VE ÖĞRENİM SÜRECİ

Taslak öğretim programlarının genelinde belirli, açık bir pedagojik yaklaşım görülmemektedir; öğrenim süreci yapısı ise derslere göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin, ilkökul ve ortaokul Fen Bilimleri derslerinin öğrenim sürecinde öğretmenin teşvik edici ve yönlendirici bir rol oynayacağı, öğrencinin ise sınıfta aktif bir şekilde yaparak öğrenen, bilginin kaynağını araştıran, tartışan ve bilgiyi ürüne dönüştüren bir birey olacağı dile getirilmiştir. Ancak kazanımlarda belirtilen öğrenilecek bilgi miktarının ders süresine göre oldukça fazla olması nedeniyle, programın istenilen sonuçları sağlayacak şekilde uygulanamaması riski bulunmaktadır.

Programda, öğrencinin üniteler için önerilen beceri ve kazanımları ne tür etkinliklerle edinebileceğine yer verilmelidir. Bu haliyle, amaçlanan çocuk merkezli eğitim yaklaşımının ve aktif öğrenme sürecinin etkin olarak uygulanamaması riski bulunmaktadır. Bazı derslerde ise sınıf kazanım ifadeleri, dile getirilen çocuk merkezli eğitim anlayışı ile çelişebilmektedir. Örneğin, ilkökul Hayat Bilgisi dersinin ünite içeriklerine bakıldığında bu tür bir sakınca gözlemlenmektedir. Öğrencinin çoğu zaman belirlenmiş değerleri ve içinde yaşadıkları ortamın kurallarını pasif bir şekilde öğrenip kavraması ve bilginin öğretmenden öğrenciye hiyerarşik bir şekilde aktarılması beklenmektedir.

İÇERİĞE DAİR DEĞERLENDİRMELER

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği:

Bazı taslak öğretim programlarında toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın hakları sorunlarına değinilmiştir; ancak toplumsal cinsiyet kavramının ne derinlikte ve hangi örneklerle işleneceği hakkında uzmanların desteği alınarak ayrıntı verilmesine gereksinim vardır. Bunun yanı sıra, toplumsal cinsiyet konusu başlığında kadının değeri dile getirilirken eşitlik kavramının kullanılmadığı ve irdelenmediği görülmektedir. Öğrencinin toplumsal cinsiyet eşitliğini bir değer olarak içselleştirebilmesi için kadınların değerinin ötesinde kadınların ve erkeklerin eşit yurttaşlık hakları olduğu vurgulanmalıdır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği bir değer olarak çocuklara genç yaşta kazandırılmaya başlanmalıdır. Ortaöğretim bu konunun önemini öğrencilere anlatılması ve onların bu değeri içselleştirmeleri için geç bir aşamadır. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliği değer olarak ilkökul öğretim programlarının arasında sadece 4. sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi ve ilkökul Sosyal Bilgiler dersinin taslağında belirli üniteler altında bir ya da iki kere ele alınmıştır. Değerler eğitiminde yer alan saygı, adalet gibi toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilişkili başka değerler ise programın geri kalanında yer almamıştır. Buna ek olarak ortaöğretim Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi dersinde “yumuşama dönemi ve sonrası” konusu altında öğrenci ve işçi hareketleri işlenirken kadın hareketlerine değinilmemektedir. Tarihte kadın hareketlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından yarattığı olumlu değişimlerin ele alınması çocuk ve gençlerin bu değeri daha iyi anlamasını sağlayacaktır.

Din Eğitimi:

Dini değerler 1. sınıf Hayat Bilgisi dersi ile başlayarak taslak öğretim programlarının çoğunluğunda değerler eğitimi kapsamında yer almıştır. 1. sınıf seviyesi çocuk gelişimi ve çocukların soyut kavramları anlayabilmesi açısından çok erkendir. Bilimsel çalışmaların ortaya koyduğu üzere çocukların soyut kavramlar üzerinde düşünebilme ve soyut kavramları anlamlandırabilmeleri 11 yaş civarında gerçekleşmektedir. Ayrıca ilkökul Hayat Bilgisi taslak öğretim programı kazanımları arasına yer alan “dini gün ve bayramlara katılmaya istekli” olmak ifadesi laiklik ilkesiyle bağdaşmaz. Bu ifadenin ardından dini bayramların yalnızca Ramazan ve Kurban Bayramı olarak tanımlanması din ve inanç özgürlüğü açısından sorunludur. Yalnızca Sünni-Müslüman bayramlarının üzerinde durulması; çocukları çok küçük yaştan ayrımcı davranmaya yöneltmek açısından sakıncalı olabilir.

Ortaöğretimde seçmeli olarak sunulan Temel Dini Bilgiler dersinde sekülerizm ve pozitivizm kavramlarına “bazı inanç problemleri” başlığı altında yer verilmiş ve “farklı kültürlerden etkilenme” inanç problemlerinin ortaya çıkış nedenlerinden biri olarak ele alınmıştır. Aynı derste “cihad” kavramı “milli ve manevi değerler” arasında yer alan “vatana ve millete karşı görev ve sorumluluklar” arasında tanımlanmıştır. Bu gibi ifadelerden sakınılması, gençlerin sağlıklı sosyal ve duygusal gelişimi, şiddetle aralarına mesafe koymaları, farklı din ve inanışlara saygı duymaları açısından önemlidir. Dinlerin toplumsal evrimi gibi konuların bu tür programlarda yer alması öğrenciler için yararlı olacaktır.

Kapsayıcı Eğitim:

Öğretim programlarında özel gereksinimli çocuk ve gençler gözetilerek yapılan düzenlemeler (uygulamalarda özel gereksinimli çocuk ve gençler için gerekli esnekliğin gösterilmesi, çocuk ve gençlerin istek ve gereksinimlerine göre etkinlikler hazırlanması vb.) olumludur. Bununla birlikte, öğretmenlere sınıf içi uygulamalarda nelere dikkat edecekleri ve özel gereksinimli çocuk ve gençlerin kazanımlarını nasıl değerlendirecekleri konusunda yol gösterici bir düzenlemeye de gereksinim vardır. Özellikle soyut kavramların yer aldığı öğretim programlarında, bu kavramların özel gereksinimli çocuk ve gençlerce anlaşılabilir olması için alınacak önlemlere yer verilmesi yararlı olacaktır.

Mevcut ders kitaplarında engelliliğin “farklılık” başta olmak üzere belirli temalar altına sıkıştırılması, olağan görülmemesi; engelliliğin acıma, merhamet ve yardıma muhtaçlık ile ilişkilendirilmesi, hak temelli bir bakış açısının yetersiz olması önemli sorunlardandır. Taslak öğretim programlarında da engelliliğin ele alınışında benzer bir sorun görülmektedir. Örneğin, pek çok öğretim programında engelli bireyler göz ardı edilirken ilköğretim Hayat Bilgisi programında özel gereksinimlilik farklılıkları ayırt etmekle ve başkalarına yardım etmekle ilgili kazanımlarda ele alınmaktadır.

Bilimsellik:

Taslak öğretim programlarında bilimsellik yaklaşımıyla ilgili en çok öne çıkan konu evrim kuramının Fen Bilimleri öğretim programında yer almamasıdır. 2004-2005 eğitim öğretim yılının 8. sınıf öğretim programında öğrenciler DNA, doğal seçim, adaptasyon, mutasyon, modifikasyon ve evrim konularını sırasıyla öğrenmekteydi. 2013'te güncellenen Fen Bilimleri programında bu kavramlardan adaptasyon, mutasyon, modifikasyon ve evrim ders kazanımlarından çıkarılmıştır. Mevcut taslak programlarda da adaptasyon, mutasyon ve modifikasyon kavramları ders kazanımları olarak yeniden konarken evrim kuramı eklenmemiştir. Biyoloji, Fen bilimleri, Coğrafya gibi dersler ancak evrim kuramı kapsanarak işlenebilir.

Bunun yanı sıra yine Fen Bilimleri dersinin matematikle bağlantılı kısımlarının ünitelerin içeriğinden çıkarıldığı görülmektedir. Örneğin, 6. sınıf programında direnç kavramının birimine ve hesaplanışına yer verilmemektedir ve programda “matematsel bağıntılara girilmez” uyarısı yer almaktadır. Dersin bütüncül, bilimsel ve disiplinlerarası yaklaşıma ve STEM (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) eğitimine uygun olması için bu konuda düzenleme yapılması gereklidir.

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE KAZANIMLAR

Yeni öğretim programında bazı derslerin öğrenme çıktıları, hedef beceri ve kazanımlarında olumlu değişiklikler görülmektedir. Örneğin çoğu Fen Bilgisi öğretim programında (ortaokul Fen Bilimleri; ortaöğretim Biyoloji ve Fizik) hedef beceriler arasına bir önceki öğretim programında yer almayan teknolojiyi bilimsel temeller doğrultusunda doğru kullanma, disiplinlerarası düşünebilme, teorik bilgiyi uygulama ve ürüne dönüştürebilme gibi önemli teknik beceriler eklenmiştir. Öğretim programlarında Avrupa Birliği'nin "Hayat Boyu Öğrenme İçin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi" temel alınarak "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nin oluşturulması ve bunun öğretim programına eklenmesi olumlu bir gelişmedir.

Bu gelişmelerin anlamlı, etkili, sürdürülebilir ve bütüncül olabilmesi için kazandırılmak istenen hedef becerilerin çocuk ve genç gelişimi gözetilerek düzenlenmesi; öğretim programlarında becerilerin birbiriyle ilişkisine ve gelişimsel süreçlere değinilmesi; sınıf düzeylerindeki kazanımlar altında yer alan zaman çizelgesinin öğrencilerin psikososyal gelişimi ve becerilerinin gelişimsel süreçleri göz önüne alınarak düzenlenmesi önerilmektedir. Burada özellikle ilkokul 1 ve 2. sınıfların hedef becerilerinin okulöncesi öğretim programıyla uyumlu olması önemlidir ve çocukların okul öncesinden 1. sınıfa geçişinin daha kolay olmasını sağlayacaktır.

Bunların yanı sıra belirli becerilerin çocuk ve gençlere kazandırılması için öncesinde daha temel becerilerin öğrencilerce edinilmiş olması önemlidir. Örneğin, ilkokul kademesindeki çocukların sosyal becerilerinin geliştirilmesi ve çocuklara empati becerisinin kazandırılabilmesi için, çocuklara okulöncesinden başlayarak öncelikle duygularının farkında olma ve duygularını ifade etme becerisi kazandırılmalıdır.

Yukarıda sözü edilen yeterlilik çerçevesinin işlevsel olması ve öğrencilerin temel yeterlilik alanlarını etkili bir biçimde edinmeleri için bu çerçevenin diğer öğretim programlarıyla da bütünleştirilmesi gerekmektedir.

PİLOT ÇALIŞMA VE ÖĞRETMEN EĞİTİMİ

Gelen öneriler temelinde gözden geçirilecek öğretim programlarının yürürlüğe konmasından önce bir pilot çalışmanın yapılması, çocukların öğrenme süreçleri üzerindeki etkisinin izlenmesi ve değerlendirilmesi kuvvetle önerilmektedir.

Başka bir önemli nokta ise öğretmenlerin yeni öğretim programlarını sınıflarında etkili bir şekilde uygulama konusunda kendilerini donanımlı hissetmeleridir. Programların amacına ulaşabilmesindeki en önemli etken öğretmenlerin sınıf içi uygulamaları olacaktır. Dolayısıyla MEB'in yeni öğretim programlarının uygulanmasında öğretmenleri donanımlı kılacak hizmetiçi eğitimler düzenlemesi, yararlanacakları ders kitaplarının uzmanlarca ve verilen geribildirimler dikkate alınarak hazırlanması, eğitim fakültelerindeki programların da yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.